

ТЕОРІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ВИЗНАЧЕННЯ «ГРОМАДЯНСЬКОСТІ»

Актуальність теми дослідження. Теорія громадянського суспільства, до розвитку якої останнім часом докладаються значні зусилля, потребує, здається, не лише прикладних досліджень, спрямованих на практичне її застосування, але й розробки її інструментарію, насамперед методології. У цій сфері є чіткий предмет дослідження і відпрацьована методологія. Інакше склалася справа з дослідженнями моральної сторони феномена – тут методологічних засад практично не існує. Це змушує нас звернутися до цієї проблеми. **Мета дослідження:** визначення поняття «громадянськість». **Завдання дослідження** - аналіз системи громадянського суспільства та обґрунтувати поняття «громадянськості». **Об'єкт дослідження** - суспільство, котре проживає на певній територіальній громаді та допомагає, утримується або ж навпаки заважає розвитку цієї громади. **Предмет дослідження** – визначити поняття громадянськості. Для того, щоб глибше зрозуміти теорію громадянського суспільства та поняття «громадянськості», треба звернути увагу на те, що зміст та сутність поняття розглядатиметься у кількох аспектах. Як у аспектах самої теорії, так і відносно аспектів політології та понять суспільства. Громадянське суспільство – феномен, основи якого закладені і в праві, і в моралі. Щодо правової його сторони, то досліджується вона досить інтенсивно. На зниження ефективності використання теорії громадянського суспільства впливає, серед інших факторів, недостатня розробленість та узгодженість понять – тобто базового елемента теорії. І проблема тут не тільки в тому, що у працях вчених зустрічаємо величезну кількість альтернативних визначень поняття «громадянське суспільство», а й у тому, що воно часто залишається єдиним визначеним поняттям у рамках теорії. Інші ж поняття або взагалі не згадуються, і в цьому випадку можна констатувати, що поняття «громадянське суспільство» використовується в якості залишкової категорії, або ж не знаходять свого визначення, і тоді можна говорити про недостатню їх розробку. Однією з праць, якій ці вади не притаманні, є монографія В. Цвиха «Профспілки у громадянському суспільстві: теорія, методологія, практика». В ній автор, у розвиток поняття «громадянське суспільство», вводить і визначає поняття «громадянин», «громадянство», «групи інтересів», «громадянськість» і «саморганізація». Серед них особливу увагу звертає на себе поняття «громадянськість», яке, на думку вченого, є «якісною ознакою громадянина» і дозволяє «глибше проникнути в сутність громадянського суспільства» у порівнянні з іншими поняттями – такими, наприклад, як «громадянство» чи «громадянин». В монографії В. Цвиха досліджує профспілки, і, звісно, не ставить завдання визначити поняття «громадянськості». Звідси й певна його поверховість та обмеженість, яка й стимулює подальші дослідження «громадянськості» [1, с. 34]. Ставлячи за мету дослідження «громадянськості», я не могла уникнути також дослідження «громадянського суспільства» та його інститутів, а точніше – взаємозв'язку між цими явищами, в з'ясуванні природи якого фактично й полягатиме моє дослідження «громадянськості». Моральні факти – такі ж явища, як і інші, вони полягають у правилах поведінки, які пізнаються за певними ознаками. Тому повинна існувати можливість їх спостерігати, описувати, класифікувати і відшукувати закони, що їх пояснюють. Це, до речі, було одним з напрямків розвитку теорії громадянського суспільства. У Т. Гоббса, Дж. Локка, Г. Гегеля та інших можна зустріти спостереження, опис та класифікацію правил поведінки в громадянському суспільстві і пошук законів, що їх пояснюють. Наслідком діяльності цих вчених було створення науки громадянської моральності, яка отримала назву теорії громадянського суспільства. Громадянське суспільство можна досліджувати як «спонтанний порядок», оскільки йому притаманні всі його ознаки. Дослідження безпосередньо правил «спонтанного порядку» було б спробою абстрактного дослідження і не могло би бути особливо щедрим на результати [2, с. 143]. Подібно до громадянського суспільства, у вигляді сукупності «спонтанних правил», і солідарність, доки вона залишається в стані простої схильності нашої психічної природи, щось надто невизначене, щоб можна було її легко виявити. Це недоступна відчуттю можливість, що не дає місця спостереженню. Щоб вона набула вловимої форми, треба, щоб певні соціальні наслідки виражали її зовні. Саме в цьому Е. Дюркгейм вбачає можливість спостерігати, описувати, класифікувати моральні факти і відшукувати закони, що їх пояснюють в їх соціальних наслідках [3, с. 94]. Особливістю правил всіх «спонтанних порядків» є те, що вони застосовні до невизначеної кількості конкретних фактів. Це відбувається тому, що вони не є чіткими; вони регулюють діяльність взагалі, а не якусь певну діяльність. Вони, загалом кажучи, є абстрактними. Люди, які підкоряються цим правилам, діють в різних обставинах і застосовують ці правила стосовно різних фактів. Звідси, із взаємодії правил та оточуючої нас різноманітної реальності, і виникає різноманітність проявів громадянського суспільства. До них можна віднести, зокрема, такі явища, як благодійництво, неурядові організації, мітинги тощо. Тезу про різноманітність проявів громадянського суспільства можна зустріти і у А. Колодій, яка говорить, що конкретний тип громадянського суспільства залежить від сфери пріоритетного самовияву вільних індивідів та форми участі у вирішенні суспільних справ. Якісною ознакою громадянина, на думку В. Цвиха, є «громадянськість». Громадянин – це формальний статус особи, який передбачає наділення його певною сукупністю прав та обов'язків, а «громадянськість» – якісна ознака особи, що вказує, чи дотримується вона своїх обов'язків, чи користується наданими правами й наскільки, в якому обов'язку [4, с. 155]. **Висновок.** Теорія громадянського суспільства у сучасних умовах базується на моральних фактах, спонтанності та правильному розумінні «громадянськості», оскільки «громадянськість» - це усвідомлення кожним громадянином своїх прав та обов'язків щодо суспільства, тобто є важливою рисою морального обличчя людини.

Список використаних джерел

1. Цвих В. Ф. Профспілки у громадянському суспільстві: теорія, методологія, практика: Монографія. К.: ВПЦ «Київський університет», 2002. 397 с.
2. Арінін А. Н. Зрілість громадянського суспільства – основа врівноваженого розвитку та безпеки, 2016. 265 с.
3. Хайек Ф. А. Право, законодавство та свобода: Нове викладення широких принципів справедливості та політичної економії: В 3-х т. Т. 1. Правила та порядок. К.: Сфера. 1999. 196 с.
4. Колодій А. Ф. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні. Монографія. Львів: Видавництво «Червона Калина», 2002. 266 с.